

K osnově zákona, jímž se mění předpisy o služebním poměru vysokoškolských učitelů.

Ministerstvo školství a národní osvěty připravilo osnovu zákona, kterým má býti podrobena postavení vysokoškolských profesorů nové úpravě. Osnova byla rozeslána všem vysokým školám, aby o ní podaly své vyjádření. Níže uvádíme text osnovy, jakož i vyjádření právnické fakulty Karlovy university.

Text osnovy.

Z á k o n

ze dne, jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 13. února 1919, č. 79 Sb. z. a n., o služebním poměru učitelů vysokoškolských.

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

Čl. I.

Zákon ze dne 13. února 1919, č. 79 Sb. z. a n., o služebním poměru učitelů vysokoškolských, se mění a doplňuje takto:

§ 1 doplňuje se novými odstavci v tomto znění:

(²) Návrhy na jmenování profesorů vysokých škol mohou býti činěny zpravidla jen na základě veřejného konkursu, který schvaluje ministr školství a národní osvěty. Tento může výjimečně povolit, aby návrh byl učiněn bez rozepsání konkursu. V návrhu jest podati o všech žadatelích i o jiných odbornících, které ministr školství a národní osvěty označil, posudek, zda jsou schopni a vhodni pro obsazovanou stolic. Ministr školství a národní osvěty může žádati, aby profesorský sbor navrhl více kandidátů. Podrobnosti určí vládní nařízení.

(³) Jestliže profesorský sbor byv k tomu opětně vyzván návrh nepředloží a průtah neospravedlní nebo vzejdou-li o návrhu na jmenování pochybnosti, může si ministr školství a národní

osvěty vyžádati posudek komise odborných profesorů vysokých škol, kteří jsou povinni členství přijmouti a je vykonávati. Komise tato může být po případě doplněna z vynikajících odborníků jiných, jichž počet však nesmí překročiti jednu třetinu členů komise. President republiky může pak jmenovati profesorem vysoké školy uchazeče, pro kterého se vyslovila většina komise odborníků, i když se proň nevyslovil potřebný počet členů profesorského sboru (odstavec 1). Podrobnosti určí vládní nařízení.

(⁴) Jmenování cizince vysokoškolským profesorem nabude platnosti teprve po dni, kdy nabyl československého státního občanství.

V § 2 připojuje se k odstavci 1 věta:

Rozsah učební povinnosti určí jim ministr školství a národní osvěty.

K témuž paragrafu připojují se nové odstavce v tomto znění:

(²) Profesori vysokých škol jsou povinni býti věrni Československé republice a jejímu demokratickému zřízení, vychovávatí svěřené jim posluchačstvo v témže duchu, býti poslušni vlády republiky, její zákony pevně zachovávati, plniti povinnosti svého úřadu horlivě, svědomitě nestranně a nezištně a vystříhati se všeho, co by bylo na škodu nebo rušilo řádný chod vyučování a vyučovací správy. Profesori vysokých škol jsou vázáni poslušností k nadřízeným úřadům akademickým a jsou povinni uposlechnouti služebních nařízení děkana, rektora a ministra školství a národní osvěty, jimž také přísluší dozorní právo nad výkonem služebních povinností. Profesori vysokých škol jsou povinni chovati se přiměřeně k vážnosti stavu a zachovati služební tajemství, pokud ho nebyli zproštěni ministrem školství a národní osvěty.

(³) Vzдалuže-li se profesor vysoké školy o své újmě déle než tři dny služby, aniž prokáže dostatečný omluvný důvod, pozbývá na dobu neospravedlněné nepřítomnosti bez újmy své disciplinární odpovědnosti svých služebních příjmů.

§ 3 doplňuje se novým odstavcem:

(²) Profesori vysokých škol, kteří jsou neschopni vykonávati svůj úřad, nejsou však neschopni konati službu vůbec, mo-

hou býti i proti své vůli přeloženi na jinou vysokou školu aneb do jiného oboru státní služby.

V § 4, odst. 1, vkládají se za slova »Profesoři vysokých škol« slova », kteří jsou způsobilí k vykonávání svého úřadu,«.

V témže paragrafu připojuje se k odstavci druhému toto znění:

Jestliže však by setrvání profesora vysoké školy ve službě ohrožovalo důležité zájmy veřejné neb hrubě ohrožovalo vážnost vysoké školy nebo profesor vysoké školy by odpíral poslušnost za přitěžujících okolností, může ministr školství a národní osvěty zaříditi předběžnou jeho suspensi. Ta budiž neprodleně oznámena příslušné disciplinární komisi k rozhodnutí. Při uvalení suspense může disciplinární komise snížit služné až o jednu třetinu. Skončí-li se disciplinární řízení zastavením, osvobozením nebo uložením pořádkového trestu, doplatí se služební plat za celou dobu snížení.

V § 6, odst. 3. se vypouštějí slova »disciplinárního žalobce a jeho náměstka« a za slova »vyšetřovacího komisaře« vkládá se spojka »a«.

V témže paragrafu vkládá se za odstavec 3 nový odstavec tohoto znění:

(4) Vysoká škola, která má méně než 30 systemisovaných služebních míst profesorských, volí společné disciplinární činitele s vysokou školou, k níž za tím účelem byla přikázána ministrem školství a národní osvěty. Způsob této volby a sestavování nalézacího senátu v těchto případech budou upraveny vládním nařízením.

V témže paragrafu dosavadní odstavec 4 stává se odstavcem 5 a připojují se zaň další odstavce:

(6) Je-li nepředpojatost disciplinární komise aneb vrchní disciplinární komise pochybnou, nebo z jiných závažných důvodů může ministr školství a národní osvěty úkoly této komise přikázati jiné disciplinární komisi. Dva členové komise původně příslušné buďtež podle možnosti povoláni do disciplinárního senátu disciplinární komise delegované. Podrobnosti upraví vládní nařízení.

(7) Disciplinárního žalobce a jeho náměstka ustanovuje ministr školství a národní osvěty z profesorů vysokých škol aneb

ze státních úředníků práva znalých. Disciplinární žalobce (náměstek) jest povinen uposlechnouti příkazů ministra školství a národní osvěty. Odepření poslušnosti disciplinárního žalobce staví započatý běh odvolací lhůty až do sjednání nápravy.

V § 8, odst. 2 se vypouštějí slova »dále vrchního disciplinárního žalobce a jeho náhradníka«.

K témuž paragrafu připojuje se nový odstavec:

(⁸) Vrchní disciplinárního žalobce a jeho náměstka ustanovuje ministr školství a národní osvěty z profesorů vysokých škol aneb ze státních úředníků práva znalých. Vrchní disciplinární žalobce (náměstek) jest povinen uposlechnouti příkazů ministra školství a národní osvěty.

V § 14 vkládá se nový odstavec první tohoto znění:

(¹) Disciplinární řízení se zavádí disciplinárním oznámením rektora (děkana samostatné fakulty) aneb ministra školství a národní osvěty. Disciplinární komise po slyšení disciplinárního žalobce se usnese, zda se zavede disciplinární vyšetřování, nebo rozhodne nálezem, že se řízení zastaví.

V témže paragrafu v první větě dosavadního odstavce prvního, jenž se stává odstavcem druhým, nahrazuje se slovo »řízení« slovem »vyšetřování«.

Odstavce druhý a třetí stávají se odstavci třetím a čtvrtým.

K témuž paragrafu se připojuje nový odstavec:

(⁵) Po čas řízení disciplinárního odkládá se zvýšení služného.

§ 16, odst. 1, se mění a zní:

(¹) Na disciplinární trest může býti uznáno jen pro porušení povinností úředních nebo pro jednání porušující čest a vážnost stavovskou aneb pro čin, který byl zákonem označen za čin disciplinárně stíhatelný. Jeví-li se porušení povinností se zřetelem na zvláště polehčující okolnosti jen jako porušení pořádku, uzná disciplinární komise na pořádkový trest písemné výstrahy.

K § 17, odst. 1, se připojují slova:

»a ministru školství a národní osvěty«.

§ 17, odst. 3, se mění a zní:

(³) V každém jiném případě disciplinární komise bez dalšího pokračuje v disciplinárním řízení podle § 14.

V § 19, odst. 1, počíná věta:

»Pro soukromé docenty platí ustanovení § 2, odst. 1 a 2, a § 4, odst. 2, a ustanovení oddělení druhého, tato s tou úchytkou, že...«.

K § 20 připojuje se nový odstavec :

(⁵) Trvá-li překážka naznačená v odstavci prvému déle než rok aneb nastane-li případ naznačený v § 3, odst. 2, může býti profesor vysoké školy přeložen správním úřadem na trvalý aneb dočasný odpočinek bez řízení podle předcházejících odstavců. Zamýšlené opatření oznámí se mu předem s tím, že do 15 dnů od doručení může podati námitky. Podrobnosti upraví vládní nařízení.

V § 22, odst. 1, počíná věta :

»Ustanovení §§ 1 až 5, § 6, odst. 1, 2, 3, 5, 6 a 7, § 8 a §§ 14 až 17 nabývají účinnosti dnem vyhlášení«.

Čl. II.

Pokud není ustanoven disciplinární žalobce po případě vrchní disciplinární žalobce ministrem školství a národní osvěty, zůstává v úřadě dosavadní disciplinární žalobce po případě vrchní disciplinární žalobce, resp. jejich náměstkové, vztahuje se však na ně povinnost stanovená v § 6, odst. 6, a v § 8, odst. 8.

Čl. III.

Vláda se zmocňuje, aby upravila a ve Sbírce zákonů a nařízení vyhlásila s číslováním odstavců jednotlivých paragrafů úplné znění zákona o služebním poměru učitelů vysokoškolských zároveň s tímto zákonem jako jeho přílohu.

Čl. IV.

Tento zákon nabude účinnosti dnem vyhlášení; provede jej ministr školství a národní osvěty.

D ů v o d y.

Zákonem ze dne 13. února 1919, č. 79 Sb. z. a n., byly nově upraveny služební poměry učitelů vysokoškolských. V duchu tehdejší doby byla tímto zákonem upravena oprávnění vysokých škol velmi benevolentně. Upraveno právo profesorských sborů

vysokých škol činiti návrhy na jmenování profesorů vysokých škol, upravena statusová oprávnění vysokoškolských učitelů jako učitelů (trvalost jejich služebního poměru, nepřeložitelnost), avšak povinností stránka byla ponechána zcela mimo úpravu zákonnou. Dále byla tímž zákonem pro vysokoškolské učitele upravena organisace úřadů disciplinárních a upraveno právo disciplinární, jakož i dání do výslužby a odnětí veniae legendi pro nezpůsobilost. Při tom byl ústřední správě státní odňat vše-chen i nepřímý vliv na jediný prostředek právní, jímž lze reago-vati na neplnění povinností. Byla proto zákonem tím porušena rovnováha mezi zájmy státu a zájmy jediné, byť i velmi vý-znamné skupiny služebníků státu, a to na újmu zájmu státního.

Zkušenosti půl druhého desetiletí s praktikováním tohoto zákona prokázaly nezbytnost nové úpravy v duchu zajištění oprávněné rovnováhy mezi obojími zájmy. Předkládaná osnova zákona má tuto rovnováhu zajistiti, a to co možno nejmenšími změnami novelovaného zákona č. 79/1919 Sb. z. n.

Je podstatný rozdíl mezi tímto zákonem s jedné strany a služební pragmatikou pro státní úředníky (zákon z 25. ledna 1914, č. 15 ř. z., §§ 87 a násl.), ba i zákonem ze dne 21. května 1868, č. 46 ř. z. o disciplinování úředníků soudcovských s druhé strany, neboť oba tyto zákony vyhradily, byť v nestejném stupni správě státní aspoň vliv na složení orgánů disciplinárních, jak judikujících, tak žalobčích (§§ 101 a 107 služ. pragm., §§ 9 a 13 a násl. zákona z r. 1868). Zákon o služebním poměru učitelů vysokoškolských (§§ 6 a 8) vložil však všechen tento vliv do rukou akademických senátů (sborů profesorských), kterým přísluší povolávat všechny orgány disciplinární, t. j. komise disciplinární, vrchní komise disciplinární, vyšetřujícího komi-saře, disciplinárního žalobce a vrchního disciplinárního žalobce k úřadu svobodnou volbu, a i v jiných velmi význačných smě-rech odňal zmíněný zákon ústřední státní správě vliv na disciplinární řízení. Zajišťuje se proto navrhovaným zákonem na prvním místě ústřední státní správě minimálně nutný vliv podle obdoby s ustanoveními všech disciplinárních řádů pro státní zaměstnance, zvláště se vyhrazuje jmenování dis-ciplinárního zástupce a jeho náměstka ministru školství a národní osvěty (změny §§ 6 a 8) a možnost předběžné sus-

pense profesora vysoké školy rovněž ministru školství a národní osvěty (doplnění § 4).

Ustanovení o delegaci (§ 6, odst. 6) je nutné, poněvadž v dosavadní praxi se vyskytla potřeba delegace a byla také provedena. Mohly však vzniknouti vážné pochybnosti, zda postup byl zákonný.

Ustanovení o vyhrazení oficiálního disciplinárního oznámení též ministru školství a národní osvěty zaručuje zvláště ve spojení s novým odstavcem 5 téhož § 14 ústřední správě školské, aby mohla účinně reagovati na neplnění služebních povinností.

Dosavadní ustanovení § 16 vedlo ku zmatkům, neboť prohlašuje u vysokoškolského profesora za beztrestná určitá provinění proti služebním povinnostem podle měřítká velice nejistého a relativního. Reforma chce, aby každé provinění bylo objektivní cestou zjištěno, poněvadž otázka, zda byly porušeny služební povinnosti čili nic, může býti rozhodnou i pro jiné otázky. Změna rozlišuje při tom mezi lehčím a těžším proviněním.

Moc disciplinární je projevem moci služební, nedotýkají se tedy uvedené úpravy disciplinárních předpisů tak zv. autonomie vysokých škol.

Navrhovaným zákonem doplňuje se dále § 2 a vymezují se v něm samozřejmě a ze služebního poměru vysokoškolských učitelů organicky vyplývající povinnosti profesorů vysokých škol, které patrně pro svoji samozřejmost nebyly v novelovaném zákoně vytčeny. Tím mají býti vyloučeny v tom směru veškery pochybnosti, zvláště se zřením k zákonu ze dne 12. července 1933, č. 147 Sb. z. a n. o stihání protistátní činnosti státních zaměstnanců a některých jiných osob a o překládání soudců na jiné služební místo proti jejich vůli.

Navrhovaná novela v zásadě zachovává v § 1 novelovaného zákona obsažený princip, podle něhož profesorský sbor vysoké školy navrhuje vysokoškolského profesora ku jmenování, a zachovává také ochranu před majorisováním, obsaženou v druhé větě citovaného paragrafu.

Ač ustanovení tato ve své stručnosti se osvědčila, přece jen během času objevily se případy, které prokázaly nedostatečnost této úpravy, zvláště ve směru plné záruky naprosto objek-

tivního posouzení případu. Nové ustanovení (§ 1, odst. 3) o možnosti jmenování profesora vysoké školy k návrhu komise odborných profesorů, kteří jsou ustanoveni pro týž nebo příbuzný vědní obor, jenž návrhem má být obsazen, neodporuje dosud zachovávané zásadě, že o kvalifikaci kandidátů rozhodují profesori vysokých škol. Ustanovení to jest totiž předně jen subsidiární a za druhé posuzování kandidátů neodnímá profesorům vysokých škol, nýbrž je přesunuje na orgán složený převážně též z vysokoškolských profesorů, ale vybudovaný na větší zásadě odbornosti a kolektivní »autonomii« vysokých škol. Výhody tohoto postupu budou zvláště zřejmy v případech, kdy se má obsazovati stolice takového oboru, kde pro posouzení kvalifikace uchazečů není v profesorském sboru odborného znalce.

Ustanovení (§ 1, odst. 2) o konkursu a označování kandidátů ministrem školství a národní osvěty mají pouze napomáhati výběru kvalifikovaných uchazečů a mají jen usnadniti práci profesorského sboru. Ustanovení § 1, odst. 4 o jmenování cizinců petrifikuje dosavadní praksi.

Osnova nedotýká se nijak zásady obsažené v §§ 118 a 119 ústavy o svobodě vědy. Při tom však doplněním § 2, odst. 1 se musilo zaručiti, že vysoká škola bude sledovati účel, pro který jest zřízena. Tím se též toliko petrifikuje dosavadní dlouholetá a samozřejmá prakse.

Doplňkem § 3 se intenduje hlavně vyřešení velmi řídkých případů, v nichž profesoru bohoslovecké fakulty bylo odňato církevní zmocnění k vyučování, nebo i jiných případů, kdy za podobných okolností profesor nemůže svůj učitelský úřad vykonávati. Poznámává se, že podle dosavadního stavu prakse se přeložení provádí jmenováním se zachováním ustanovení § 1 novelovaného zákona.

Doplňkem § 4, odst. 1 je nutný se zřením na novelisaci § 20.

Ustanovení § 6, odst. 4 je uzákoněním zásady obsažené dosud v pouhém vládním nařízení ze dne 12. ledna 1920, č. 35 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon ze dne 13. února 1919, č. 79 Sb. z. a n., o služebním poměru učitelů vysokoškolských a to podle dosavadních zkušeností, které ukázaly, že nízký limit 12 členů profesorského sboru nevyhovuje, aby byla umožněna dělnost a objektivita disciplinární komise.

Zkušenosti s dosavadním ustanovením § 20 prokázaly nedostatečnost tohoto ustanovení. Setrvání neschopného profesora v aktivitě ohrožuje vážně zájmy a poslání vysoké školy, hlavně se zřením k tomu, že počet profesorů vysoké školy je pevně určen systemisací, která je stanovena podle reálných potřeb vysoké školy.

Po stránce finanční nevyžádá si provedení navrhovaného zákona žádného nového nákladu. Při jeho zpracování bylo dbáno zásad zákona ze dne 22. prosince 1924, č. 286 Sb. z. a n. o úsporných opatřeních ve veřejné správě.

Po stránce formální doporučuje vláda, aby její návrh zákona byl v obou sněmovnách Národního shromáždění přikázán kulturnímu výboru k podání zprávy ve lhůtě co nejkratší, aby nová úprava mohla nabýti platnosti nejpozději od počátku studijního roku 1936/37.

V Praze dne

Předseda vlády:

Ministr školství a
národní osvěty:

Posudek právnické fakulty.

Profesorský sbor právnické fakulty jednal o osnově ve své schůzi dne 20. října 1936 a usnesl se jednomyslně na tom, aby byl vysloven souhlas s memorandem, které v té věci podal ministerstvu školství a národní osvěty Československý ústřední spolek učitelů vysokoškolských na základě svého usnesení ze dne 12. října 1936. Memorandum toto zní následovně:

M E M O R A N D U M

Československého ústředního spolku učitelů
vysokoškolských
o chystaném omezení autonomie vysokých škol.

Výnosem ze dne 2. července 1936, č. j. 88225/36-L. požádalo ministerstvo školství a národní osvěty všechny vysoké školy, aby profesorské sbory, pokud se týče akademické senáty, mají-li nějaké připomínky k osnově zákona, jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 13. února 1919, č. 79 Sb. z. a n., o služebním po-

měru učitelů vysokoškolských, po případě náměty k podrobnostem, jež upraví vládní nařízení, sdělili je ministerstvu školství a národní osvěty do konce října 1936.

Československý Ústřední spolek učitelů vysokoškolských pojednal o uvedeném výnosu na schůzi svého ústředního výboru dne 12. října 1936 a usnesl se takto:

K § 1. osnovy.

1. Pokud se týče návrhu na jmenování profesorů vysokých škol, ponechává osnova dosavadní znění § 1 zákona č. 79/1919 beze změny, připojuje však další odstavce 2., 3. a 4. Podle ustanovení odst. 2. a 3. předkládal by (po případě by musil předložit, jsa k tomu vyzván) sbor profesorský návrh na jmenování profesorů vysokoškolských a to na podkladě veřejného konkursu, který má býti zpravidla vypsán po předchozím schválení ministrem školství. Ministr školství může také označiti odborníky, jež by měl sbor profesorský vzít v úvahu. Kdyby sbor profesorský, byv k tomu vyzván, návrh nepředložil nebo kdyby byly o návrhu pochybnosti, mohl by si ministr školství a národní osvěty vyžádati posudek komise složené z odborných profesorů vysokých škol a doplněné po případě i vynikajícími odborníky jinými. President republiky mohl by pak jmenovati profesorem vysoké školy uchazeče, pro kterého se vyslovila většina komise odborníků, třeba že se proň nevy-slovil potřebný počet členů profesorského sboru podle odst. 1.

2. Ustanovení odst. 2. a 3. zasáhlo by velmi hluboko do autonomie vysokých škol a poškodilo by vážně čs. vědu. Proto nelze s ním ze zásadních důvodů souhlasiti.

3. Jedním z práv i jednou z povinností vysokoškolského profesora jest, aby nejen sám vědecky pracoval, nýbrž aby také, přihlížeje k vývoji věd a tradici školy, vychoval další vědecké pracovníky a po případě svoje nástupce. V souhlase s tím jest dnešní ustanovení o habilitaci docentů a navrhování profesorů vysokých škol. Habilitace nahraňuje také nejen plnou měrou konkurs, neboť umožňuje každému nejen se přihlásiti, ale také svou schopnost prokázati. Tato tradice, která se nesporně v celku a po dlouhá léta dobře osvědčila, byla by navrhovanou

změnou při jmenování profesorů porušena, vliv sborů profesorského na obsazování profesorů na vlastní škole by byl někdy úplně vyloučen a rozhodování by se přesunulo do sboru odborníků, jmenovaných ministrem. Profesori vysokoškolští by byli prostě jmenováni za čas zrovna tak, jako úředníci kteréhokoliv resortu. Vývoj takový byl by ještě podporován tím, že by poklesl zájem nejen profesorů, ale i nových docentů o obsazování profesur. Nač byl by zájem, když rozhodnutí by mohlo dopadnouti nakonec docela jinak! Jaké poměry by nastaly ve sborech, kam by byli dosazováni noví profesori proti vůli sboru, o tom není potřebí ani se šířiti.

A to předpokládáme, že by odborníci ministrem jmenováni byli opravdu jen odborníci a že by rozhodovali podle nejlepšího vědomí a svědomí. Kde jest však záruka, že tomu tak vždy bude a že ve sboru odborníků se neuplatní vlivy, které jsou dnešnímu zřízení vytýkány, a to po případě v míře daleko větší? Je věru těžko domyslit, kam by to vše vedlo.

Uvážíme-li všechny tyto důvody, nutno uznati, že dnešní postup při obsazování profesur na vysokých školách jest daleko lepší, než by byl postup osnovou navrhovaný. Třeba ostatně zdůrazniti, že i za dnešního stavu není ani ministerstvo ani vláda nucena přidržeti se návrhu většiny sboru, nýbrž může jmenovati i kandidáta menšiny, pokud tento obdržel aspoň $\frac{2}{5}$ hlasů.

Každá vysoká škola jest odpovědna za svůj rozvoj a vývoj a nebylo by správné, aby jiná vysoká škola nebo jakýkoliv sbor odborníků do její činnosti ve výše uvedeném smyslu zasahoval.

Že by konečně celým jednáním vznikly jen další průtahy ku škodě školy i kandidátů, o tom při známém postupu a organizaci dnešní administrativy netřeba jistě pochybovati.

4. Z vylíčeného vyplývá: I když dosavadní způsob obsazování profesur má nebo může míti některé vady a i když předpokládáme, že navrhovaná změna jest míněna v nejlepším a nejideálnějším smyslu, n e m ů ž e m e s touto změnou souhlasiti, neboť prakse by zvrátila všechny nejlepší úmysly a stav příští by byl daleko horší než dosavadní.

V otázce jmenování vysokoškolských profesorů trváme tudíž na tom, aby dosavadní stav byl beze změny zachován.

5. Pokud jde o znění odst. 4. (jmenování cizince profesorem) navrhuje, aby bylo nahrazeno samozřejmou zásadou, že »vysokoškolským profesorem může být i jmenován jen státní občan československý.«

Ustanovení toto platí již pro státní úředníky a nelze nahlednouti, proč by pro vysokoškolské profesory měla platiti zásada jiná.

K § 2. osnovy:

6. Větu připojenou k odst. 1. § 2 bylo by upravit takto: »Rozsah učební povinnosti určí jim na návrh profesorského sboru ministr školství a národní osvěty.«

K odůvodnění stačí uvést, že sbor profesorský té které vysoké školy zná sám nejlépe její potřeby a jest jistě v první řadě povolán k tomu, aby učební povinnost profesorů uvážil a navrhl.

7. S ustanovením nového odst. 2. § 2 (povinnosti vysokoškolských profesorů) nelze souhlasiti. Výčet povinností profesorů vysokých škol uvedený v odst. 2. není nutný, neboť povinnosti ty vyplývají z jejich postavení. Pokud by šlo přece o výčet těchto povinností, bylo by nutno přihlížeti ke zvláštnímu postavení profesorů vysokých škol, zejména též pokud se týče jejich vědecké a učitelské činnosti. Pouhé aplikování obdobného ustanovení služební pragmatiky, platné pro státní úředníky, nemůže v té příčině nikterak vyhověti.

Předpisy osnovy o povinnostech profesorů užívají nejasných výrazů a pojmů. Co jsou to »důležité zájmy veřejné«? Které chování je »nepřiměřené k vážnosti stavu«? Čeho všeho se týká služební tajemství?

Nejasnost v těchto věcech vedla by v praxi k libovůli nadřízených úřadů. Je to snad úmyslem reformátorů? Vysokoškolská profesora by byli na tom hůře než všechny ostatní kategorie státních úředníků.

Souhlasiti nutno s tím, aby každá protistátní činnost všech obyvatelů státu — tedy i vysokoškolských profesorů — byla stíhána co nejpřísněji. Máme na to několik zákonů na ochranu republiky a zvláště zákon ze dne 12. července 1933, č. 147, o stíhání protistátní činnosti státních

zaměstnanců a některých jiných osob a o překládání soudců na některé jiné místo proti jejich vůli. Je věcí vlády, aby se postarala o přísné provádění těchto zákonů.

Ve zmíněných zákonech je také proti útokům pojištěn demokratický režim — »demokraticko-republikánská státní forma« a »demokratický řád«. To jest jistě v pořádku, ale nebylo by účelno jíti tak daleko, abychom vysokoškolským profesorům přímo předpisovali »věrnost k demokratickému zřízení republiky«. Stačí zajisté věrnost republice. Osnova v tom porušuje nesporně ústavní listinu, která v § 117 stanoví svobodu učení, svědomí a svobodu projevu mínění. Ústava, jež je základem právního řádu, je u nás demokratická; té se musíme tedy držeti a z té musíme vycházeti, jsme-li nuceni, abychom byli věrni demokracii.

Profesor má býti výslovným předpisem zákona zavázán uposlechnouti služebních nařízení děkana, rektora i ministr školství, jimž přísluší dozorcí právo nad výkonem služebních povinností. Toto právo budou ovšem vykonávati jen tím, že pohrozí hned disciplinárním vyšetřováním. Jsou tu přece profesorské sbory a akademické senáty. Ty mají býti vyřazeny z dozoru nad výkonem služebních povinností?

8. Ustanovení nového odst. 3. § 2 (nepřítomnost ve službě déle než tři dny) se vůbec nehodí na povolání profesorů vysokoškolských, jichž pracovní resp. služební doba vedle hodin přednáškových a cvičebních není nijak vymezena. Profesori vysokých škol jsou si ostatně vědomi svého postavení a odpovědnosti a věnují svému povolání jistě více času, než činí normální úřednická doba. V rámci dosavadní organizace lze zajisté nalézt prostředky k tomu, aby přesné plnění povinností všemi profesory bylo zabezpečeno.

K § 3. o s n o v y.

9. Stejně nutno zamítnouti ustanovení nového odst. 2. § 3 (přeložení profesora proti jeho vůli), neboť ustanovení toto mohlo by sváděti k jeho zneužití, ježto jest stylisováno příliš všeobecně a nejasně.

K § 4. o s n o v y.

10. V důsledku toho je třeba vypustiti i v odst. 1. § 4. nově zařazená slova »kteří jsou způsobilí k vykonávání svého úřadu«.

11. Stejně nutno zamítnouti i doplněk k odst. 2. § 4., podle něhož může ministr školství a národní osvěty zařídit předběžnou suspenci profesorovu, neboť okolnosti pro takový případ v osnově uvedené připouštějí výklad různý a velmi široký a mohly by prakticky vésti k rozhodnutím zcela libovolným. Ustanovení takového není ostatně ani třeba: bude-li zreformováno řízení disciplinární, jak v dalším uvedeno, bude možno řízení to provésti urychleně, aby státní zájmy nebo zájmy vysokých škol průtahem neutrpěly.

K § 6. o s n o v y.

12. Souhlasíme se změnou v odst. 3. jakož i s odst. 4. (volba disciplinárních komisí).

Pokud jde o ustanovení odstavce 6., jež se týká delegace jiné disciplinární komise (rozumí se jen vysoké školy!) — navrhujeme: aby byla zřízena pro celý stát jedna vrchní disciplinární komise, společná všem vysokým školám na území republiky, a aby této přiznáno právo delegovati jinou disciplinární komisi z důvodů v osnově uvedených (podjatost nebo jiné vážné důvody).

K odůvodnění tohoto návrhu uvádíme, že proti společné vrchní disciplinární komisi nelze nalézt žádných podstatných důvodů, hledě k tomu, že i nejvyšší instance soudní a správní jsou společny příslušníkům národa státního i národních menšin. Hlavní výhodou tohoto návrhu by bylo, že by se při delegování vyloučily vlivy politické.

S odst. 7. možno souhlasiti po škrtnutí slov: »aneb ze státních úředníků«, takže příslušná věta by pak zněla: »Disciplinárního žalobce a jeho náměstka ustanovuje ministr školství a národní osvěty z profesorů vysokých škol práva znalých.«

Funkce disciplinárního žalobce vyžaduje nejen znalosti práva, ale i znalosti poměrů na vysokých školách. Ježto pak na vysokých školách jest dosti profesorů práva znalých, jeví se nutným, aby disciplinární žalobce a jeho náměstek byli ustanovováni toliko z profesorů a nikoli ze řad úředníků státních.

K § 8. o s n o v y.

13. S vypuštěním slov »dále vrchního disciplinárního žalobce a jeho náhradníka« v odst. 2. § 8. se projevuje souhlas právě tak jako v odst. 8. § 8., ale opět po škrtnutí slov: »aneb ze státních úředníků« a to z týchž důvodů, jež byly uvedeny při odst. 7. § 6.

K § 14. o s n o v y:

14. Souhlasí se s navrženým zněním odst. 1. § 14. (zahájení disciplinárního řízení).

Předpis odst. 5. § 14. (odklad zvýšení služného po dobu disciplinárního řízení) by poškodil profesory, proti nimž by bylo bezdůvodně zahájeno disciplinární řízení, a je také nesrovnatelný s platnými předpisy o automatickém postupu profesorů. Mimo to nelze souhlasiti s tím, aby trest odkladu zvýšení služného nastoupil dříve, než byla vina profesora dokázána. Budiž proto předpis tento škrtnut.

K § 16. o s n o v y.

15. Odst. 1. § 16. budiž ponechán v původním znění, podle něhož na disciplinární trest může býti uznáno jen pro h r u b é porušení povinností úředních nebo pro jednání h r u b ě porušující čest a vážnost stavovskou. Nutno trvati na slově h r u b é porušení, neboť všeobecné ustanovení »porušení povinností úředních« by mohlo vésti k tomu, že by disciplinární řízení bylo zaváděno i v případech podřadných a bezvýznamných, čehož třeba se vystríhati. Vždyť již pouhé zavedení disciplinárního řízení může dolehnouti na postiženého po případě velmi těžce; i když bylo skončeno příznivě, působí vždy dojmem pro postiženého nepříznivým. Jest proto nutno, aby při zavádění disciplinárního řízení bylo postupováno s rozvahou a opatrností.

K § 17. o s n o v y.

16. Souhlasí se s doplněním odst. 1. § 17. (oznámení výsledku disciplinárního řízení také ministru školství). Souhlasí se s novým zněním odst. 3. § 17. (pokračování v disciplinárním řízení).

K § 19. osnovy.

17. § 19. (o soukromých docentech) bylo by se zřením k tomu, co bylo uvedeno dříve v § 2 a § 4, ponechati v původním nezměněném znění.

K § 20. osnovy.

18. S odst. 5. § 20 (přeložení profesora proti jeho vůli pro neschopnost v jeho úřadě, ale schopnost v jiných úřadech) bylo by možno souhlasiti, kdyby byl vypuštěn odkaz na ustanovení odst. 2. § 3 a kdyby byla lhůta 1 roku prodloužena aspoň na 2 roky.

Z á v ě r.

19. V důvodové zprávě připojené k předložené osnově se praví, že zkušenosti půl druhého desetiletí s praktikováním zákona č. 79/1919 prokázaly nezbytnost nové úpravy v duchu zajištění oprávněné rovnováhy mezi zájmy státu a zájmy jediné, byť i velmi významné skupiny služebníků státu (t. j. profesorů vysokoškolských). Předložená osnova má podle důvodové zprávy tuto rovnováhu zajistiti a to co možno nejmenšími změnami zákona č. 79/1919 Sb. z. a n. Důvodová zpráva mluví v té příčině zejména obšírně o změně řízení disciplinárního, stručněji se zmiňuje o potřebě vymezení povinností profesorů vysokých škol. Podrobně odůvodňuje zpráva změnu postupu při navrhování a jmenování profesorů vysokých škol a přes to, že, jak zpráva sama praví, »d o s a v a d n í u s t a n o v e n í v e s v ě s t r u č n o s t i s e o s v ě d ě i l a«, označuje postup v osnově uvedený a založený prý »n a v ě t š í z á s a d ě o d b o r n o s t i a k o l e k t i v n í a u t o n o m i e« za výhodnější.

K tomu budiž uvedeno:

20. Zákon č. 79/1919, jímž byl upraven služební poměr učitelů vysokoškolských, byl sdělán na podkladě zkušeností a zvyklostí své doby platných a po léta vžitých s tradicí osvědčených, a byl a jest po stránce formální i věcné zákonem až na některá ustanovení o discipl. řádu plně postačujícím. Vyskytly-li se časem některé závady, pak nespočívaly jistě v zákoně samotném, nýbrž v tom, že jeho ustanovení nebyla vždy dodržována.

Vedlo by příliš daleko zkoumati, kdy, jak a kým nebyla zákonná ustanovení dodržována. Výtky vysokým školám činěné nebývají precizovány a vycházejí často z různých zájmů osobních.

21. Snahou osnovy podle důvodové zprávy jest dosavadní závady novelisováním zákona odstraniti. Bylo by jistě přílišným optimismem, kdybychom zejména po zkušenostech v době přítomné očekávali, že změnou zákona nastanou ideální poměry. Nestavíme se však nikterak proti snaze osnovy dosíci zlepšení a nápravy. V té příčině lze souhlasiti zejména se změnami, jež osnova provádí o disciplinárním řízení. Nutno však vytknouti, že ani takto upravené řízení disciplinární netvoří organický celek.

Podle § 4 zákona 63/1873 je profesorské kolegium »ú ř a d ř í d í c í b e z p r o s t ř e d n ě f a k u l t u« ve věcech vyučovacích i disciplinárních — a podle § 19 téhož zákona je akademický senát n e j v y š š í m a k a d e m i c k ý m ú ř a d e m, do jehož oboru patří všechny universitní věci správní, vyučovací i disciplinární.

Je zajímavé, jak osnova i v tomto směru nenápadně, ale pronikavě omezuje kolegiální systém na vysokých školách ve prospěch hierarchické podřízenosti byrokratické — bez ohledu na to, o jaký druh činnosti profesurovy běží. Zde by bylo třeba jasného předpisu zákona.

Poruší-li státní úředník služební povinnosti, je volán k pořádku svým nadřízeným, jenž vytkne nepřistojnosti, pokárá a teprve ve vážnějších případech vysloví pořádkový trest, jež ovšem může stanoviti také disciplinární komise, bylo-li disciplinární řízení zahájeno a nebyl-li shledán důvod pro trest disciplinární. Při pořádkovém řízení (před svým nadřízeným) má úředník příležitost, aby se ospravedlnil písemně nebo ústně. Disciplinární potrestání je stanoveno pro případy nejméně vážnější.

Předpisy tyto plně vyhovují proto, že mají zřetel jak na zájem státu, tak na zájem obviněného funkcionáře.

Naproti tomu úprava navrhovaná osnovou pro vysokoškolské profesory vedla by k naprosté libovůli státní správy.

22. Pokud se týče vymezení povinností profesorů vysokých škol, jehož nutnost se důvodová zpráva snaží dokázati, nezbyvá

než poukázati na zásadně odmítavé stanovisko projevené v té příčině v odst. 7. tohoto memoranda. I kdybychom konečně ponechali stranou nutnost a účelnost taxativního vypočítávání povinností profesorů vysokých škol, musíme nezbytně trvati na tom, aby povinnosti ty byly upraveny přiměřeně zvláštním u povolání profesorů vysokoškolských. Pouhá aplikace předpisů služební pragmatiky je tu úplně nemístná.

23. Pokud se týče změny při navrhování a jmenování profesorů vysokých škol, stačí poukázati na obsáhlé odůvodnění zásadně zamítavého stanoviska k jakékoliv změně v té příčině vůbec v odst. 1—4 tohoto memoranda. Sleduje-li novelisace nápravu dosavadního stavu, pak v této věci znamenala by navrhovaná změna nesporně podstatné zhoršení, jež mohlo by ohroziti instituci vysokých škol v jich samém základě. Jest opravdu s podivem, že bylo přikročeno k této změně a tak radikální zvláště, když sama důvodová zpráva uznává, že dosavadní ustanovení § 1 zák. 79/1919 se ve své stručnosti osvědčila. Na tomto zásadním zamítavém stanovisku ke změně o navrhování a jmenování profesorů vysokých škol nutno setrvati za všech okolností nejen se zřetelem k jeho naprosté odůvodněnosti, ale i proto, že nelze převzítí sebe menší odpovědnost za neblahé důsledky, které by se realizováním navrhované změny nezbytně dostavily.

24. Z předchozího vyplývá, že předložená osnova zákona, jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 13. února 1919, č. 79 Sb. z. a n., nevyhovuje svému účelu a nelze s ní proto souhlasiti. Účelu bylo by dosaženo, kdyby osnova tato byla od základu přepracována ve smyslu tohoto memoranda a upravena po stránce formální nikoliv jako doplněk či změna zákona č. 79/1919, nýbrž jako úplně nový zákon, kterým by byl zákon č. 79/1919 nahrazen.

25. Současně se zákonem bylo by projednati a vydati návrh pro v a d ě c í h o n a ř í z e n í, aby bylo zcela jasno, v čem má býti dosavadní stav změněn.

26. Výtky předložené osnově všeobecně činěné svědčí nesporně o urychleném, správněji řečeno ukvapeném jejím stvoření. O kvapu svědčí i okolnost, že tato osnova byla zaslána vysokým školám k vyjádření ku konci prázdnin 1936 s tím, aby

se o ní vyjádřily do konce října 1936, tedy v době, kdy na vysokých školách je plno práce se zápisem a zkouškami. Tento kvap je potvrzen ostatně i důvodovou zprávou, v níž se projevuje přání, aby nová úprava mohla nabýti platnosti nejpozději do počátku studijního roku 1936/37.

S tímto postupem nelze souhlasiti, protože jde o radikální zásah do dosavadní organizace vysokých škol, které náleží nesporně k nejdůležitějším národním institucím.

*

Toto memorandum bylo přijato j e d n o m y s l n ě ve schůzi ústředního výboru konané dne 12. října 1936, s výjimkou otázky, mají-li fakulty (vysoké školy) činiti návrhy na jmenování profesorů jako dosud nebo zpravidla na základě konkursu, jež by samy vypisovaly. Zachování dosavadního postupu i v této otázce bylo přijato většinou. Menšina doporučovala tento návrh:

»Návrhy na jmenování profesorů vysokých škol mají se zpravidla činiti na základě veřejného konkursu, který vypisuje ona vysoká škola, resp. fakulta, na níž má býti místo profesorské obsazeno. Profesorský sbor však může navrhnouti i osobnost, která se konkursu nezúčastnila. Upustí-li profesorský sbor od vypsaní konkursu, má to v návrhu odůvodniti. V návrhu jest podati posudek o všech žadatelích, zda a jak jsou schopni a vhodni pro obsazenou stolicí.«

*

Dodatkem k memorandu profesorský sbor ještě uvedl, že souhlasí zejména s tím, aby v otázce jmenování vysokoškolských profesorů byl zachován dosavadní právní stav beze změny. Proti zavedení konkursu postavil se profesorský sbor co nejrozhodněji hlavně z těchto důvodů:

1. Konkurs má smysl jen ve velkých státech, kde je pro každý předmět značný počet odborníků. U nás každá fakulta snadno zjistí všechny interesované kandidáty bez výjimky. Bylo by to tedy opatření zbytečné, jímž by se postup při jmenování, již nyní dosti složitý, ještě více zkomplikoval.

2. Pro výchovu vědeckého dorostu se u nás dělá velmi málo. Osud soukromých docentů stal by se po zavedení konkursu

v mnohých případech nejistým, takže by se situace v tomto směru nesporně ještě zhoršila.

3. Konkurs nezabezpečuje výběru sil nejlepších — naopak umožnil by v nedostatku kvalifikovaných žadatelů jmenování uchazeče zcela nezpůsobilého.

4. Zkušenost učí, že vynikající odborníci neradi se účastní konkursu, protože eventuelní neúspěch pokládá veřejnost za doklad horší kvalifikace.

5. Konkurs se může výjimečně osvědčiti (od případu k případu podle uvážení té které vysoké školy) při některých oborech praktických, na př. na technikách, ale bylo by nerozumné zaváděti jej obligatorně pro všechny vysoké školy vůbec. Na právnických fakultách nepřinesl by žádného užítku ani vědě ani státu — a osobní prospěch jednoho nebo dvou kandidátů, kteří by se chtěli dostat na jinou fakultu proti její vůli, není jistě dostatečným důvodem pro zákonodárce, aby změnil celkový právní stav, jenž podle mínění převážné většiny profesorů i převážné většiny veřejného mínění plně vyhovuje.